

Deca brez mladosti

Dolg čas je v šoli. Učiteljica ne prestando govori in razlaga, a otroci je ne slišijo. Ne razumejo njenih tujih besed, pa so jim misli kakor ptičke zletele iz mračne, neprijazne šolske sobe na sončno gmajno, med bodoče brinje in sive skale. Tam je njihov svet; popoldne bodo tam paskli, kozolce bodo prevračali, svinjko bili, potem bodo v »nebesa lezli« in na koncu si bodo pripovedovali čudovite bajke in povesti. O, kako lepe so pravljice, škoda, da v šoli ne slišijo nobene...

»Giovanni Rebec«!¹

Strese se kuštrava glava Rebčevega Ivana v predzadnji klopi in se prebudi iz prelepe zamaknjenosti. Ivan vstane in upre pogled v učiteljico. Ne ve, zakaj ga je poklicala. Morda ga je kaj vprašala, a on ne ve kaj; morda ga je hotela le pokazati zavoljo nepazljivosti.

Strmi in čaka.

Učiteljica pa razvije zavoj, ki je ležal že od jutra na mizi, in iz njega vzame novo črno srajco.

»Giovanni Rebec, vieni qui!«² Ivan razume, a vendar se ne gane. Stoji v klopi in v hipu se spomni na tiste v črnih srajcah, ki so pred mesecem rjovel po vasi in pretepli gospoda župnika, spomni se Blažinovega Pepija, ki ga v vasi nihče ne mara in se ga vse izogiblje. Tudi njega je že videl v črni srajci. Tisti, ki so odpeljali pred letom sosedovega, so bili tudi črni.

¹ Giovanni = Ivan.

² Ivan Rebec, pridí sem!

Par trenutkov je vse tiho. Učiteljica stoji na odru in čaka. Otroci, odtrgani od svojega hrepenenja po gmajni, zadržujejo sapo, upirajoč oči v Ivana, čutijo vsak utrip njegovega srca, slutijo vsako njegovo misel.

Ivan molči.

»Rebec, vieni qui!« Ostreje odmeva glas po razredu. Ivanove oči se zaiskrijo; trmasta upornost je v njih.

»Nočem!«

Otrokom se izvije iz prs rahel vzdih: pričakovanje, ki je za trenotek napelo njih pozornost, se je izpolnilo.

Učiteljica se zdrzne, stopi z odra in prihaja med klopi. Ustavi se pri Ivanu, ponuja mu srajco. Pa govori, mnogo govori. Otroci je ne razume-

jo povsem, a njen mili, sladkobni glas ponuja Ivanu črno srajco.

Ivan odkimava.

Učiteljčin glas postaja ostrejši in grozeč in se končno sprevrže v vpitje.

Ivan stoji nepremično, njegove bleščeče oči so uprte v kričečo učiteljico. Ko mu zopet ponudi srajco, odvrne nestrpno.

»Nočem postati balila!«

Otroci zrejo s tihim občudovanjem v Ivana; čutijo, da je on odločil za vse.

Učiteljica strmi v upornega fanta, nato brez besede odide iz razreda.

Težko pričakovanje je leglo na otroške duše. Sedaj se mora nekaj zgoditi, nekaj nenavadnega.

Tiho minevajo minute.

Vstopi orožnik z učiteljico. Živahno si nekaj dopovedujeta. Otrok se poloteva nemir. Preplašeni pogledujejo drug drugega in Ivana, ki še vedno stoji ves blede, a bleščečih oči.

Orožnik stopi med otroke in gre naravnost do Ivana.

»Prendi«,³ in mu pomoli srajco.

Ivanu zadrhte ustnice, ko spregovori pol boječe pol jezno: »Nočem.«

Orožnik hoče zlomiti fantovo upornost. Prestrašiti ga hoče. Naperi puško proti Ivanu: »Prendi la camicia o sparo.«⁴

Deca se zgrozi, zavpije. Prestrašene deklice zaplakajo; fantje strmijo, tresoči se in prepadeni. Ivanu je z lic izginila poslednja kaplja krvi. Pest je skrčil; posinele tresoče se ustnice je stisnil med zobe.

³ Vzemil!

⁴ Vzemil srajco, če ne streljam

Trenotek, dolg ko večnost!

Ivan hoče nekaj reči: ustnice premika, a besede ni slišati.

Orožnik ponovi grožnjo.

Tedaj bruhne iz Ivanovih prsi: »Ustrelite me, a črne srajce nočem!«

Učiteljica in orožnik se spogledata, take odločnosti nista pričakovala.

Puška omahne. Otroška srca, do vrha napolnjena s strahom in bolečino, bijejo mirneje. Orožnik odhaja in govori z učiteljico.

V predzadnji klopi stoji Ivan. Še vedno je blede, njegove oči bliskajo za odhajajočim; preko usten mu je prilezel nasmeh.

Pred vrati glasen, tuj razgovor, v razredu pa mir, strahoten molk kakor v grobnici.

V klopeh sedi deca brez mladosti.

O, uboga naša deca, ki raste med trpkim brinjem in trdo kraško skalol!

Opomba

Dogodek, opisan v tej črtici, je resničen; dogodil se je v Brezovici pri Herpeljah v Istri.

Maksa Samsa

V spominsko knjigo

*V trpljenju bodi nem ko riba,
ki vjame ribič jo na trnek skriti . . .
Ni treba se pred svetom ti solziti,
najsrečnejši med nami križ svoj nosi . . .*

*Ne toži, če se niso noge tvoje
privadile Kalvarije še hoje:
če ranjene in trudne krvavijo,
o bolečini usta naj molčijo . . .*